

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่ระบาดไปยังระดับหมู่บ้าน/ชุมชนมากขึ้น จากการสำรวจของสำนักงาน ป.ป.ส. พบว่า ร้อยละ 40 ของหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศมีปัญหายาเสพติด (พรเพ็ญ, 2542) ซึ่งยาเสพติด เป็นปัญหาที่สำคัญ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้เสพยาเสพติด โดยเฉพาะเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผล ให้ผู้เสพยาติคเชื้อเอชไอวี ก่อให้เกิดอันตรายถึงชีวิต และต่อสังคมเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

จากสถิติการรายงานข้อมูลผู้เข้ารับการรักษาบำบัดในภาคใต้ปี 2542 ของสำนักงานพัฒนาการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด (2542) พบว่า อัตราการเสพยาเสพติดหลายประเภทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลา 7 ปี (2535 - 2542) โดยเฉพาะผู้เสพยาบ้ามีจำนวนเพิ่มขึ้น จากเดิมในปี พ.ศ.2535 มีผู้ติดยา บ้าเพียง 5 ราย เพิ่มขึ้นเป็น 418 ราย ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิพงษ์ เรียงนันท์ และ ปุณวัฒน์ (2540) ที่ศึกษาการระบาดของสารเสพติดในพื้นที่ชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งอยู่ในพื้นที่ชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 81.3 ยอมรับว่า มียาและ สิ่งเสพติดในหมู่บ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสารเสพติดได้แพร่กระจายเข้าถึงทุกหมู่บ้าน ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อ การเสพยาเสพติดแต่ละชนิด อาจจะขึ้นอยู่กับ สาเหตุทางเศรษฐกิจ สังคม และลักษณะทางประชากร ดังที่สำนักงานพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สงขลา(2542) รายงานว่ามีปัจจัยหลายประการ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชนและสังคม

อย่างไรก็ตามในการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแบบตัดขวางเพียงครั้งเดียว และยังขาดการศึกษาในบางประเด็นที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญกับพฤติกรรมการเสพยาและการบำบัดรักษา ผู้วิจัย เชื่อว่าการที่จะสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ของสารเสพติดในภาคใต้ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจประสบการณ์ ของผู้เสพยาเสพติดอย่างลึกซึ้ง และเห็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัตของการใช้สารเสพติดที่ชัดเจน เพราะผู้เสพยาเองเป็นผู้ที่สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง จึงได้ศึกษาติดตามการใช้สารเสพติดซ้ำ ภายหลังการบำบัดรักษาของผู้ที่มารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดรักษาสารเสพติดในภาคใต้ ซึ่งผลการ วิจัยที่ได้จะช่วยให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์การใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ติดยาเสพติดที่รับการบำบัด รักษาในสถานบำบัดรักษายาเสพติดในภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบบำบัดรักษาและฟื้นฟู สภาพผู้เสพยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพและเป็นฐานข้อมูลเพื่อการติดตามผู้เสพยาอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาติดตามและอธิบายประสบการณ์การใช้สารเสพติด ภายหลังการบำบัดรักษาของผู้ติดยาเสพติดซ้ำจากสถานบำบัดรักษายาเสพติดภาคใต้

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์และ พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดซ้ำ ภายหลังการรับการบำบัดจากสถานบำบัดรักษายาเสพติดภาคใต้ โดยเฉพาะประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สารเสพติดซ้ำภายหลังการรับการบำบัดรักษา ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้ติดยาเสพติดทุกชนิดที่เคยมารับการบำบัดรักษาและสามารถหยุดใช้สารเสพติดได้แล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง

จากการบำบัดรักษาของสถานบำบัดรักษายาเสพติด ภาคใต้ ได้แก่ ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดภาคใต้จังหวัดสงขลา ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี โรงพยาบาลศูนย์อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา และโรงพยาบาลสุโขทัย โกลด จังหวัดนราธิวาส และจำนวนทั้งสิ้น 31 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2545 – กุมภาพันธ์ 2546 โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนดคือ ยินดีและมีความพร้อมที่จะให้ข้อมูล สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ ไม่มีอาการของโรคจิตประสาท เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเน้นในประเด็นเกี่ยวกับ ประสบการณ์ทั่วไปหลังการบำบัดรักษา ประสบการณ์การติดสารเสพติดซ้ำภายหลังการบำบัดรักษาและประสบการณ์การรับการรักษาซ้ำ โดยศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้หยุดใช้และเสพยา และปัจจัยที่นำไปสู่การบำบัดรักษาซ้ำ ซึ่งได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และปรับตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล กระทำโดยทีมนักวิจัยที่ได้รับการประชุมปรึกษา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและแนวคำถามที่ใช้ รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ทำหนังสือถึงผู้บริหารของหน่วยงานที่เป็นแหล่งข้อมูลวิจัยครั้งนี้ เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยขออนุญาตเก็บข้อมูลและขออนุญาตให้ผู้ประสานงาน โครงการวิจัยในการเก็บข้อมูล
2. เมื่อได้รับการอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้นัดหมายขออนุญาตล่วงหน้าแล้ว อีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติที่กำหนด โดยผู้วิจัยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลโดยใช้เทคนิค snow ball ซึ่งผู้วิจัยได้ติดต่อกับบุคลากรของสถานบำบัดรักษายาเสพติดที่ผู้ให้ข้อมูลคุ้นเคย เพื่อนำทาง โดยการทำความเข้าใจและขออนุญาตล่วงหน้า เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินดีให้ข้อมูล จึงจะนัดวันและเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลพร้อม เพื่อสร้างความคุ้นเคยและสัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลโดย ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษารุ่นนี้ให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจจนเป็นที่พอใจ อำนวยความสะดวกให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกสถานที่ในการสัมภาษณ์เอง และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลรับทราบถึงการเก็บรักษาความลับอย่างเข้มงวด โดยการไม่ระบุชื่อ การเก็บรักษาข้อมูลและนำเสนอข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการตอบคำถามในส่วนที่ไม่ต้องการตอบ สามารถสอบถามข้อสงสัยได้ตลอดเวลา

การตรวจสอบความเที่ยงของข้อมูล การตรวจสอบความเที่ยงของข้อมูลเชิงคุณภาพ กระทำโดยวิธีตรวจสอบสามเส้า (triangulation method) โดยตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลการสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมระหว่างทีมวิจัย และข้อมูลจากสมาชิกในครอบครัว เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง (source triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ กับทีมวิจัย และตรวจสอบซ้ำกับผู้ให้ข้อมูล จนกว่าข้อมูลอิ่มตัว วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) (Waltz, Strickland and Lenz, 1991). และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน